

LUISA SIGEA DE VELASCO, UNA FILÒSOFA TOLEDANA DEL SEGLE XVI

Imma Font Mareña

Professora filosofia Escola Vedruna Malgrat de Mar

«Si és veritat que els caçadors passen les nits en plena neu i suporten el gel que els crema a les muntanyes, i els pugilistes no es queixen quan són masegats pels cops dels cestos, si per a ells la victòria als Jocs Olímpics és un títol de glòria igual a aquell que conferia en altres temps el consolat, i si els gladiadors, homes depravats o bàrbars, suporten fins a l'extrem grans cops, si doncs, en tots aquests l'exercici, la pràctica regular i el costum tenen una gran força, nosaltres, nascudes per a la glòria, ¿no serem també capaces d'escoltar les meditacions d'aquelles dones il·lustres, de tal manera que les nostres ànimes en sortiran enfortides en contra de tot allò que les perjudica?»

Luisa Sigea de Velasco
Diàleg de dues donzelles sobre la vida àulica i la vida retirada

Sabem que al llarg de la història del pensament hi ha hagut filòsofes, perquè, en l'actualitat, són nombrosos els grups d'intel·lectuals constituïts essencialment per dones, però també per homes, que es dediquen a l'estudi de pensadores pitagòriques com Teano de Crotona, Fintis, Melissa i Perictione; pensadores epicúries com Temista i Leonteu; polítiques com Aspàsia de Milet; matemàtiques com Hipàtia d'Alexandria; místiques com Hildegarda de Bingen i Eloïsa del Paràclit; literates com Christine de Pizan; pensadores com Luisa Sigea, Moderata Fonte, Oliva Sabuco i Juliana Morell; entre moltes altres dones. Es tracta de grups investigadors, com, per exemple, el de *Filosofia i Gènere*, DUODA, el de *Creació i Pensament de les Dones* (CIPD) o la *Librería de Mujeres de Milán*. El problema és que el terme utilitzat per fer referència a aquestes pensadores no ha estat el de «filòsofa», sinó el d'«hetera» —a l'Antiga Grècia—, el de «docta puella» —a Roma i també a Espanya als segles XIV, XV i XVI—, i els de «Precioses» i «Salonnières» —a França, als segles XVII i XVIII, respectivament. Destaco especialment el concepte de docta puella, el qual, al llarg dels segles XIV-XVI, es va utilitzar per apel·lar a dones humanistes, cultes i erudites, que tenien coneixements de llengua i cultura gregues i llatines, i també de filosofia. D'entre les *doctae puellae* identificades, com, per exemple, Oliva Sabuco o Juliana Morell, m'he centrat en el cas de la toledana Luisa Sigea (1522-1560), autora d'un diàleg filosòfic en llatí titulat *Duarum virginum colloquium de vita aulica et privata* (Diàleg de dues donzelles sobre la vida àulica i la vida retirada) del 1552.

Luisa Sigea de Velasco va néixer a Tarancón (antigament en el regne de Toledo) l'any 1522 i va morir a Burgos el 1560. Entre els llatinistes, és coneguda com «Aloysia Sygaea Toletana» o simplement com «la Toledana». Fou instruïda pel seu pare Diego Sigeo en llengua i literatura clàssiques, hebreu, caldeu, oratòria i filosofia. L'any 1530 entrà al servei de la reina Caterina d'Àustria i de Portugal (1507-1578) com a donzella de cambra després que el seu pare hagués de traslladar-se a Lisboa buscant refugi acusat d'haver participat en la Revolta dels Comuners de Castella (1520-1521) dirigida per Juan López de Padilla (1490-1521), al servei de qui havia estat. Més tard, fou la preceptora de llatí de la infanta Maria d'Avis i de Portugal. A la cort portuguesa entrà en contacte amb altres puellae doctae, com Paula Vicenta (1519-1576) i Juana Vaz (?). El 1552, s'acordà el seu matrimoni amb Francisco de Cuevas (1520-1559), un noble castellà i culte. Junts, treballaren a la cort de la infanta Maria d'Avis i de Portugal durant els anys 1552-1555. El 1555, després de tretze anys al servei de la cort portuguesa, Luisa Sigea i el seu marit abandonaren aquell espai reial per motius desconeguts, i s'instal·laren a Burgos. A partir d'aquest moment, començà una etapa molt dura per a ella, ja que ni els seus coneixements ni tampoc la seva fama no li serviren per trobar feina a Espanya. La raó, segons Nieves Baranda, fou que en aquest país el nombre de mecenes era molt reduït, no hi havia corts literàries ni tampoc un especial interès pel llatí; i, a més, a Espanya no s'oblidaren que Luisa Sigea era una dona i la filla d'un exiliat. El 25 d'agost del 1557 fou mare d'una nena, Juana de Cuevas Sigea (1557-1593). Tanmateix, Sigea tan sols pogué exercir de mare poc més de dos anys, ja que morí el 1560 a Burgos, deixant, però, un llegat literari i filosòfic que cal a destacar.

La primera obra que Sigea escriví fou un poema titulat *Syntra* (1546), dedicat a la infanta Maria d'Avis i de Portugal. Consistia en un elogi de la infanta Maria per part del personatge *Syntra*, el qual relatava al personatge-autora Sigea el futur tan prometedor que esperava a la «virgen regia» (la infanta Maria). Durant els darrers anys de la seva vida, Sigea escrigué alguns poemes més, especialment de caràcter melancòlic.

Aquesta pensadora també conreà el gènere epistolar, un gènere comú entre els escriptors humanistes. Es tractava d'episto-

les erudites i literàries, anomenades també «humanístiques», que eren com petits tractats o assajos que seguien les regles formals de les cartes oficials de l'*Ars dictaminis medieval*. Sigee seguí el model epistolar petrarquista,¹ dirigint-les no només als seus amics i familiars, sinó també a destinataris erudits. Nicolás Antonio, en la seva obra Biblioteca hispana nova, li atribueix 32 epístoles, 21 en llatí i 11 en castellà.² Escrigué cartes de temàtica personal i familiar, i d'altres de temàtica professional. Les epístoles de caràcter familiar ens serveixen per comprovar que Luisa Sigee fou una gran coneixedora dels sentiments humans, com els de l'amistat, l'amor, la soledat, la tristesa, etc.; i que fou capaç d'expressar-los des del seu jo femení, sense estar influenciada per les doctrines de l'Església ni les de l'Estat. Les epístoles professionals li serviren, sobretot, per destacar la personal i constant dedicació a l'estudi, que mantingué al llarg de tota la seva vida, i ens presenten una dona intel·ligent, erudita i aguda. Segons Nieves Baranda, aquest afany de reconeixement i de propaganda personal és propi de la literatura femenina, i té la finalitat de demostrar que les dones també tenen capacitat d'estudi, d'escriptura i de creació.³

L'obra mestra de Sigee, però, fou el diàleg filosòfic en llatí *Diàleg de dues donzelles sobre la vida àulica i la vida retirada*, que escrigué el 1552, deu anys després d'arribar a la cort portuguesa. L'objectiu d'aquesta obra fou descobrir quin era el millor estil de vida per arribar al costat de Déu i gaudir de la vida feliç: l'estil de vida àulic o l'estil de vida retirada. Per respondre a aquesta qüestió, Sigee va desenvolupar una sèrie de reflexions polítiques, antropològiques i epistemològiques que subordinà a l'objectiu ètic d'arribar a Déu i a la felicitat. Destaco el fet que Luisa Sigee va desenvolupar una «teoria» política, antropològica i epistemològica sui generis, perquè no es tractava de teories pròpiament dites; és a dir, sistemàtiques, ben organitzades i ben justificades, centrades en la recerca d'uns fonaments polítics, antropològics i epistemològics, a l'estil platònic, aristotèlic, i, sobretot, cartesiana, sinó que Sigee subordinà les seves reflexions polítiques, antropològiques i epistemològiques a un objectiu ètic, i a partir d'aquí desenvolupà la seva pròpia concepció ètica.

Per presentar els seus arguments, Luisa Sigee tingué en compte determinats aspectes de les filosofies pitagòrica, platònica, estoica, agustiniana i, sobretot, de la doctrina cristiana, a partir dels quals extragué les seves pròpies reflexions i conclusions. Sigee, però, no va recollir tots aquests arguments aliens per poder, a partir d'aquí, aprofundir en els mateixos objectius dels autors citats o bé oposar-s'hi de manera crítica, sinó per justificar i analitzar l'estil de vida àulic i l'estil de vida retirat per tal de descobrir quin dels dos era millor per aconseguir

la vida feliç dintre d'aquest segle. La conclusió a què arribà fou que ambdós estils de vida eren igualment vàlids per arribar al costat de Déu. La raó per escollir un estil de vida o l'altre, segons ella, es trobava en el tipus de persona que és cadascú, és a dir, segons si hom posseeix una ànima feble o bé una ànima forta. En aquest diàleg, Luisa Sigee també argumentà que tant els homes com les dones podien arribar al costat de Déu i gaudir de la vida feliç, perquè les dones, segons Sigee, compartien moltes característiques amb els homes.

A partir, doncs, de l'anàlisi filosòfica del *Diàleg de dues donzelles* podem concloure que Luisa Sigee, certament, fou una autèntica filòsofa, és a dir, una pensadora capaç de desenvolupar els seus propis arguments d'una manera crítica i reflexiva.

Bibliografia

- BARANDA, N. (2008). «Luisa Sigee, la brillante excepción femenina». A: PÉREZ, M.A. *Melchor Cano y Luisa Sigee, dos figuras del Renacimiento español*. Tarancón: Ayuntamiento de Tarancón-UNED, pàg.129-151.
- BEL, M.A. (1998). *La mujer en la historia*. Madrid: Ediciones Encuentro.
- MARTÍNEZ, C.; TALAVERA, S. [et al.] (2000). *Mujeres en la historia de España*. Enciclopedia Biográfica. Barcelona: Editorial Planeta.
- MUÑOZ, C. (1947). *Spínola el de las lanzas y otros relatos históricos: Ana de Austria, Luisa Sigee, Rosmittal*—por la Condesa de Yebes. Argentina: Ed. Buenos Aires, Espasa-Calpe.
- PRIETO, M.R. (2007). *Epistolario latino*. Luisa Sigee. Madrid: Ediciones Akal.
- RIVERA, M.M. (1997). «Escritoras castellanas del Humanismo y del Renacimiento». A: RODRÍGUEZ, R.M. (ed). *Mujeres en la historia del pensamiento*. Barcelona: Anthropos, pàg. 95-112.
- RUIZ, C. (1996). «El Renacimiento: cortesanas y místicas». A: Panorama de escritoras españolas. Cádiz: Servicio de Publicaciones de la Universidad, vol. I, pàg. 77-126.
- SAUVAGE, O. (1970). *Louise Sigée. Dialogue de deux jeunes filles sur la vie de cour et la vie de retraite*. Paris: PUF.
- SERRANO, M. (1975). *Apuntes para una biblioteca de escritoras españolas desde el año 1401 al 1833*. Madrid: Editorial Atlas, vol. II.
- SIGEE, L. (2014). «Diàleg de dues donzelles sobre la vida àulica i la vida retirada». A: FONT, I. Tesi Doctoral: *Luisa Sigee de Velasco: reflexions filosòfiques d'una docta puella espanyola del segle XVI*. Tesi doctoral no publicada. Girona: UdG, pàg. 353-520.

1 Vegeu Baranda (2008: 145); i també Prieto (2007: 32).

2 Citat per Rivera (1997: 108) i també per Bel (1998: 75).

3 D'acord amb Baranda (2008: 147); i també amb Prieto (2007: 36).